

Nemzeti identitás és Magyarországgal való viszony az erdélyi magyarok körében 2021

A **Bálványos Intézet** nemzeti identitással kapcsolatos adatfelvételére 2021. júliusában került sor 1218 fős erdélyi magyarokra reprezentatív mintán. Az adatfelvételt **Transylvania Inquiry** közvéleménykutató cég végezte. A kutatásban résztvevő kutatók Kiss Tamás (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet kutatója, a Transylvania Inquiry társtulajdonosa), valamint Toró Tibor (Sapientia EMTE oktatója, a Bálványos Intézet kutatási igazgatója).

A kérdőíves vizsgálat célja a romániai magyarok identitás-struktúrájának és nemzetkonceptiójának, valamint Magyarországgal való viszonyának vizsgálata volt. A kérdőíves kutatás a következő témákat érintette.

- a nemzeti identitás és a nemzetkonceptió meghatározói és változása
- magyarországi és romániai politikához való viszony
- magyar állampolgárság, szavazói opciók

Az eredményeket az MTA Kisebbségkutató Intézet 2007-es és 2010-es, Nemzeti Kisebbségkutató Intézet 2013-as, a Kvantum Research 2016-as és valamint a Bálványos Intézet 2019-es, hasonló tematikájú vizsgálataihoz hasonlítottuk.

Az adatfelvételek jellemzői

- **Célpopuláció:** 18 év fölötti erdélyi magyarok
- **Lekérdezés típusa:** PAPI (személyes lekérdezés kérdezőbiztossal, nyomtatott kérdőívvel)
- **Mintanagyság:** 1218 személy
- **Időpont:** 2021 június 15 – július 26
- **Mintavétel típusa:** rétegzett mintavétel, véletlenszerű kezdőponttal és léptékkel
- **Hibahatár:** $\pm 2,9\%$
- Az eredményeket településtípus, nem és életkor szerint **súlyoztuk**

1. Identitás és nemzettagság

Az identitás és nemzettagság témakörében az egyik központi kérdés volt, hogy az erdélyi magyarok részét képezik-e a román, illetve a magyar nemzetnek, valamint, hogy személyesen a megkérdezettek a román nemzet tagjának tartják-e magukat. Ebben a tekintetben nem történt radikális változás az elmúlt évek eredményeihez viszonyítva.

- A megkérdezettek túlnyomó többsége (89 százalék) úgy gondolja, hogy az erdélyi magyarok részét képezik a magyarnemzetnek és továbbra is elenyésző azok aránya akik ezzel nem értenek egyet.
- A román nemzetségi tekintetében sem változtak jelentősen az eredmények. A megkérdezettek 56 százaléka gondolja úgy, hogy a romániai magyarok részét képezik a román nemzetnek. Ez az arány magasabb a 2013-as, valamint a 2019-es adatoknál, de alacsonyabb mint 2010-ben, és 2016-ban.
- Háttérváltozók szerint vizsgálva a kérdést elmondható, hogy a román nemzetségi az EMSZ szavazók utasítják el leginkább (56 százalékuk gondolja úgy, hogy az erdélyi magyarság nem része a román nemzetnek). Az átlagnál magasabb a román nemzetségi elutasítottsága a székelyföldiek körében is (43 százalék).
- A személyes formában megfogalmazott kérdés tekintetében sem történt változás, továbbra is többen vannak azok, akik nem tartják magukat a román nemzet tagjának.

Az erdélyi magyarok 47 százaléka tekinti hazájának és 43 százalék szülőföldjének Erdélyt. Enné kisebb területi egység (Székelyföld, Partium, Bánság, az adott település) szerepelt a hazára adott válaszok 37, a szülőföldre adott válaszok 48 százalékában. Magyarország, vagy a Kárpát-medence említése a válaszokban elenyésző. Romániát a megkérdezettek 10 százaléka tekinti hazájának és 5 százaléka szülőföldjének. Időben Románia egyértelműen egyértelmű csökkenése és az Erdély alatti régiók egyértelmű növekedése rajzolódik. A különböző területi és földrajzi egységekhez való kötődés tekintetében nem történt változás az elmúlt években. Hasonlóan a 2016-os eredményekhez, az erdélyi magyarok túlnyomó többsége kötődik Erdélyhez, valamint a településhez és megyéhez, ahol él. Valamelyest növekedett azok aránya, akik a Székelyföldhöz kötődnek, míg enyhén csökkent a Kárpát-medencéhez és Európához kötődés mértéke. Az anyaállamhoz kötődők aránya 69 százalék.

Az elmúlt évek székely zászló kapcsán folyamatosan napirenden levő szimbolikus konfliktusok hatására 66 százalékról 73 százalékra növekedett azok aránya, akik pozitív kötődést éreznek, míg a román és magyar zászlóval szembeni attitűdök alig változtak.

Az erdélyi magyarok nemzetkonceptióját a kulturális identifikáció határozza meg, 69 százalék gondolja úgy, hogy a nemzeti hovatartozás fő meghatározó eleme az anyanyelv és a kultúra. Ezt követi egy a választott identifikáció (27 százalék). Az állampolgárság a megkérdezettek 5 százalékánál domináns. Fontos aláhúzni, hogy ebben sem történt radikális változás az elmúlt évek eredményeihez képest.

A nemzeti identitással kapcsolatos legfontosabb változás a nemzetségi kritériumai tekintetében következett be. Elmondható, hogy konszenzus van a tekintetben, hogy a magyar nemzetségi meghatározó legfontosabb kritériumok az önidentifikáció (hogy valaki önmagát magyarnak tartsa) (98 százalék), a magyar nyelv ismerete (96 százalék) és a magyar származás. A magyar állampolgárság azonban eddig nem tartozott a nemzetségi meghatározó elemek közé. 2016-ban a megkérdezettek mindössze 26 százaléka gondolta azt, hogy „ahhoz, hogy valaki igazi magyar legyen”, magyar állampolgárnak is kell lennie. Ez az arány 2021-re 52 százalékra módosult, ami azt jelenti, hogy jelen pillanatban többségben vannak azok, akik az állampolgárságot az identitást meghatározó fontos elemnek gondolják.

A magyar identitáshoz és nemzetségihez kötődő utolsó kérdéssor a nemzeti büszkeségre vonatkozott. A megkérdezettek több mint fele (53 százalék) nagyon büszke magyarságára, 40 százalék pedig büszke. Az

identitásukra nem büszkék aránya elenyésző (4 százalék). Fontos kiemelni, hogy e tekintetben sem történt radikális változás, az elmúlt 5 évben.

A nemzeti büszkeség dimenziói is stabilak. A megkérdezett összes doménium esetén¹ többségben vannak azok, akik büszkék a magyar teljesítményekre. Növekedés tapasztalható a magyar hadsereg megítélésében, valamint enyhébb növekedés a tudományos és technikai eredmények, valamint a sporteredmények megítélésében. Ezzel szemben a csökkenések minden esetben hibahatáron belülnek számítanak. Fontos kiemelni, hogy a kérdés tematizálódása ellenére, az erdélyi magyarok magyar demokráciába vetett bizalma alig csökkent az elmúlt (62 százalékról 59 százalékra).

2. Magyarországi és romániai politikához való viszony

A magyarországi és romániai politikával kapcsolatban három kérdéskört vizsgáltunk. Egyrészt megvizsgáltuk, hogyan alakult az erdélyi magyarok politikai informáltsága és érdeklődése. Másrészt pedig arra kérdeztünk rá, hogy mekkora a politikusokba vetett bizalom, valamint, hogy hogyan vélekedik a magyarországi és romániai politikusokról. Mindkét esetben a romániai, magyarországi, valamint – ahol ez releváns volt – az erdélyi magyar politikával szembeni vélekedésükre is rákérdeztünk.

A politikai informáltságot négy kérdés segítségével operacionalizáltuk. Rákérdeztünk, hogy meg tudják-e mondani, hogy jelenleg hány párt van a román, illetve a magyar parlamentben, melyik a legnagyobb ellenzéki párt a két országban, ki jelenleg ezeknek az elnöke, valamint, hogy hány éves a köztársasági elnök mandátuma a két országban. A válaszokat vizsgálva elmondható, hogy a romániai politikát tekintve nem történt 2013 óta számottevő változás, a megkérdezettek hasonló arányban adtak helyes válaszokat. Fontos kiemelni, hogy az erdélyi magyarok 41 százaléka egyetlen egy helyes választ sem adott, és mindössze 4 százalék válaszolt az összes kérdésre helyesen.

A magyar politikát tekintve viszont radikálisan lecsökkent az informáltság. Míg 2013-ban 28 százalék nem tudott egyetlen kérdésre sem helyesen válaszolni, addig ez az arány 2021-re 60 százalékra nőtt. A megkérdezettek mindössze 10 százaléka tudta, hogy jelenleg a legnagyobb ellenzéki párt a magyar parlamentben a Jobbik és 16 százalék volt tisztába a köztársasági elnök mandátumának hosszával.

A kérdések másik része a politika iránti érdeklődésre vonatkoznak. Leginkább az erdélyi magyar politika iránt érdeklődnek a válaszadók (38 százalék), ezt követi a magyarországi politika (25 százalék), legkevésbé pedig a romániai politika iránt érdeklődnek (16 százalék). Fontos kiemelni, hogy az erdélyi magyar politika iránti érdeklődés folyamatosan csökken. 2013-ban ez az arány 46 százalék volt, 2016-ban pedig 42. Amennyiben háttérváltozók szerint vizsgáljuk a politika iránti érdeklődés kérdését, észrevehetjük, hogy mind a magyar, mind pedig az erdélyi magyar politika iránt leginkább a magyar választásokon szavazni szándékozók érdeklődnek a leginkább (54 százalék), ezt követik a nyugdíjasok, az idősek, valamint az RMDSZ szavazók (47, valamint 45-45 százalék).

¹ magyar történelem – 76 százalék, tudományos és technikai eredmények, valamint irodalom és művészet – 70 százalék, gazdasági eredmények, valamint sporteredmények – 68 százalék, demokrácia működése 59 százalék, hadsereg – 52 százalék.

A politikához való viszony másik kérdésköre a politikusok iránti bizalomra vonatkozott. A megkérdezettek fele gondolja úgy, hogy „RMDSZ politikusait, vezetőit érdekli az, hogy ő és a hozzá hasonló emberek mit gondolnak”. A magyarországi politikusok esetében ez az arány 41 százalék, míg a román politikusok esetében 15. Fontos megemlíteni, hogy a politikusokról alkotott elképzelések majdnem egyáltalán nem változtak 2013 óta.

A politikusokra vonatkozó második kérdés magyarországi kormánypárti és ellenzéki politikusok ismertségére és elfogadottságára vonatkozott. Jelenleg az erdélyi magyarok körében a legismertebb és legrokonszenvesebb magyarországi politikus Orbán Viktor (94, valamint 89 százalék). A miniszterelnök mindkét területen megelőzi Kelemen Hunort, az RMDSZ elnökét (89, valamint 78 százalék). Orbán Viktor mellett három magyarországi politikus ismertsége haladja meg az 50 százalékot, Gyurcsány Ferenc (83 százalék), Szijártó Péter (69 százalék) és Karácsony Gergely (59 százalék).

A rokonszenv tekintetében éles határvonal van a kormánypárti és ellenzéki politikusok között. Míg a kormánypárti politikusok rokonszenv-indexe pozitív, addig az ellenzéki politikusoké egy az egyben negatív. A legelutasítottabb magyarországi politikus továbbra is Gyurcsány Ferenc (77 százalék), őt Dobrev Klára és Karácsony Gergely követi (45-45 százalék).

3. Állampolgárság, választások

Az felnőttkorú erdélyi magyar lakosság körülbelül 60 százaléka igényelte a magyar állampolgárságot és az elmúlt évek méréseihez hasonlóan, körülbelül 25 százalék nem szándékozik igényelni. Az állampolgársággal rendelkezők 42 százaléka nyilatkozta azt, hogy részt venne a magyarországi országgyűlési választásokon, ami a felnőttkorú lakosság 28 százalékát teszi ki. Ez az arány valamivel alacsonyabb mint 2016-ban (százalék), de magasabb a 2012-es és 2013-as és 2019-es eredményeknél (29, valamint 38-38 százalék). A választói hajlandóság a szakiskolai végzettségűek (53 százalék), a Közép-Erdélyben élők és a nyugdíjasok (51-51 százalék) körében a legmagasabb, habár ezen utóbbi kategória esetében az állampolgársággal rendelkezők aránya alacsonyabb az országos átlagnál.

A pártpreferencia tekintetében elmondható, hogy 2016 óta nem történt változás, az állampolgársággal rendelkező szavazni szándékozó erdélyi magyarok túlnyomó többsége a FIDESZ-re szavazna (83 százalék). A legnépszerűbb ellenzéki pár a Jobbik 4 százalékkal. Érdekes módon a közös ellenzéki lista nem mozgósítja egyértelműen az ellenzéki szavazókat. Míg az ellenzéki pártok támogatottsága összesen 7 százalék, addig a közös listára a megkérdezettek mindössze 3 százaléka szavazna.

A választásokkal kapcsolatos utolsó kérdés a választási folyamat ismeretére vonatkozott. A megkérdezett választani szándékozó erdélyi magyarok 57 százaléka van tisztában a választási folyamattal, de fele jobban örülne, ha segítene neki valaki a választási procedúrával. A megkérdezettek harmada nem rendelkezik információval a szavazási folyamatról, 32 százalék nem tudná egyedül a regisztrációs folyamatot végigcsinálni, 26 százalék pedig nem tudja, hogy kell kitölteni a levélszavazathoz mellékelt űrlapot.

Következtetések, összefoglaló

1. Az erdélyi magyarok nemzeti identitása több szempontból stabil. Nem változtak például a nemzeti büszkeség meghatározói, vagy a nemzettagság olyan konszenzuálisnak számító kritériumai, mint az önbevallás, vagy a magyar nyelvtudás. Történt ugyanakkor két fontos változás a nemzeti identitás struktúrájában. Egyrészt, többségbe kerültek azok, akik úgy gondolják, hogy az (ön)identifikáció, a nyelv és a származás mellett az állampolgárság is a magyarság kritériuma, ami fölösleges nyomás alá helyezheti azokat, akik különböző okokból nem kívánják igényelni a magyar állampolgárságot. Másrészt, hosszabb távon eltolódott az erdélyi magyarok haza, illetve szülőföld fogalma is. A legkorábbi, 1997-es felmérésben még egyértelmű többséget képeztek azok, akik Romániát tekintették hazájuknak, míg Erdély az abszolút többségük számára a szülőföldet jelentette. Ezek a megoszlások még a múlt rendszerben kialakult diskurzusok nyomát viselik magukon. Az államszocializmus alatt az erdélyi magyar nyilvánosságban a haza fogalma Románia számára volt vindikálva. Eközben az erdélyi magyar értelmiség az Erdélyhez való kötődést, mint a szülőföld szeretetét tematizálta. Ez a kettősség fokozatosan eltűnik és ma már Románia egyik formában sem jelenik meg az identitás referenciájaként. Ezzel párhuzamosan elsősorban a kisebb területi egységek, mint a Székelyföld, Partium, illetve a települések jelentősége emelkedik, míg Erdély jelentősége a szülőföld vonatkozásában hullámszik, a haza tekintetében pedig 50 százalék körül tetőzik. Ez az össz-erdélyi magyarságtudat fokozatos kiürülésével állhat összefüggésben.

2. 2013 óta radikálisan csökkent a magyar politikával kapcsolatos informáltság. Ennek magyarázatára két hipotézis fogalmazható meg. Az első szerint a 2013-as állapotokhoz képest 2021-ben a magyar politika lényegesebben áttekinthetlenebbé, fragmentáltabbá és komplexebbé vált, ami kihatással van az emberek politikával kapcsolatos informáltságának mértékére is. Ezt a bizonytalanságot csak növelték a köztársasági elnök intézményével kapcsolatos változtatások is. A másik hipotézis az informáltságban bekövetkezett változásokat a médiafogyasztási szokásokból vezeti le. Mivel az erdélyi magyarok főként a magyar kormány által uralt médiából informálódnak, innen gyűjtik a magyar politikával kapcsolatos információikat is. Így a magyar politika megítélése egysíkúvá és annak követése pedig érdektelenné válik. Ezt látszik alátámasztani például az a tény is, hogy a megkérdezettek a magyar kormánypárti médiában megjelenő narratívának megfelelően a Demokratikus Koalíciót jelölték meg a legfontosabb ellenzéki erőnek és nem disztigválnak a magyar ellenzék politikusai között.

3. A magyarországi választások tekintetében a részvételi hajlandóság stagnál és olyan 40-45 százalék körül látszik stabilizálódni. A választani szándékozók túlnyomó többsége továbbra is a FIDESZ-t támogatja és az ellenzéki összefogás Erdélyben nem ad egy plusz löketet az ellenzéki szavazók mobilizációjára. A választási procedúrával a biztos szavazók többsége tisztában van, azonban számottevő azok aránya is, akik nincsenek tisztában, vagy nem tudnák egyedül megoldani a választási folyamatot.

Kik vagyunk?

A Bálványos Intézet 2018-ban jött létre és egy olyan társadalomtudományi és közpolitikai kutatóműhely (think tank) kíván lenni, amely az erdélyi magyar közösség jövője szempontjából fontos kérdésekre próbál tudományosan és közpolitikailag megalapozott válaszokat adni. Az Intézet keretében zajló adatgyűjtő, felmérő, kutató és elemző munka nyomán nyilvános kutatási jelentések, szociológiai tanulmányok, szakpolitikai elemzések, valamint a politikai döntéshozatal és civil érdekérvényesítési csoportok számára készített szakmai háttéranyagok születnek.

Az intézet részletes bemutatása, futó és lezárult kutatásai elérhetőek a <http://balvanyos.org/> honlapon.

Tetszik az elemzés? Vannak még megjegyzései, ötletei arra vonatkozólag, hogy hogyan lehetne rajta javítani? Írjon nekünk a balvanyosinstitute@gmail.com emailcímmre.